

za čim bolj širokosrčne, liberalne in iskreno dobronamerne zasnove, vendar z bistvenim pristavkom, da mora tako oblikovana kvaliteta veljati za vse (prilagojeno razmeram in posebnostim) in torej tudi za slovensko manjšino onstran Karavank. »Manjšinska« in prava demokracija sploh namreč ne prenese dvojne mere.

Dr. Janko Jeri

KNJIŽNIČNA MREŽA V SLOVENIJI

Osnovna načela pri graditvi knjižnične mreže

Kadar so knjige in drugo knjižnično gradivo dostopne vsem občanom, ki prebivajo v večjih krajih, pa tudi v najmanjših naseljih, takrat govori sodobni knjižničarski delavec o strnjeni knjižnični mreži. Takrat namreč, ko so ljudske, znanstvene, strokovne in šolske knjižnice tesno organsko povezane med seboj, šele lahko opravljajo svojo nalogo pri dviganju splošne in kulturne ravni delovnih ljudi, pri razvoju znanosti in gospodarstva in pri šolskem in izvenšolskem izobraževanju mladine.

Temeljna naloga vseh knjižnic je, da zbirajo, strokovno obdelujejo, hranijo in dajejo na uporabo — različne vrste knjižnic v različne namene — knjige, tj. knjige in periodika in drugo knjižnično gradivo (rokopisi, avdiovizualno gradivo, zemljevidi, načrti, standardi itd.). Živimo v svetu, kjer že tako ogromna knjižna produkcija narašča iz leta v leto. Po podatkih UNESCO iz leta 1961 izide na leto ok. 541.000 knjig in 115.000 časnikov in revij. Osrednji vprašanji, ki ju rešuje sodobno knjižničarstvo, sta, kako povezati vse vrste knjižnic v enotno knjižnično mrežo, tako da bo vsak bralec v vsaki knjižnici ali z njeno pomočjo lahko dobil vsako knjigo ali informacijo, ki jo potrebuje, in kako obvladati ogromno in vedno bolj naraščajočo knjižno produkcijo in v zvezi s tem specializacijo znanstveno raziskovalnega dela. Knjižnice v knjižničarsko razvitih državah so si razdelile strokovna področja, za katera navključno literaturo, sporazumele so se, da bodo sestavljale centralne kataloge — le-ti imajo pri vsakem delu označeno, v kateri knjižnici določenega območja ga hranijo — in da bodo, ker žele čimbolj zadostiti vsem željam bralcev, med seboj izposojale literaturo in posredovale informacije. Takšna sodobna knjižnična organizacija omogoča, da je bralcu, članu večje ali manjše knjižnice na voljo knjižna zaloga in knjižnična služba pravzaprav vseh knjižnic na določenem območju. (V Angliji so že pred nekaj leti angleškemu bralcu lahko postregli iz knjižne zaloge angleških knjižnic z literaturo in z informacijami več kot 85 %-no, drugo pa so mu posredovali iz knjižnic zunaj Anglije.).

Knjižnice se organizirajo kot vsaka druga javna služba. Zato je razumljivo, da se njihova organizacija usklajuje z upravnim sistemom države in se veže na večja upravnna središča, v katerih delujejo vzorno urejene knjižnice s poklicnim strokovnim kadrom in z večjo knjižno zalogo. Poleg osnovne dejavnosti prevzemajo te knjižnice — navadno jih imenujejo osrednje občinske, okrajne, četrtne ipd., pri nas pa so prevzele ime »matične knjižnice« — tudi organizacijo knjižnične mreže na tem območju, posredovanje knjige in razvoj knjižnične službe, v prvem obdobju graditve knjižnične mreže pa še posebno skrbe za strokovno ureditev knjižnic na svojem območju, saj je to temeljni pogoj, da se knjižnice lahko s pomočjo povezovalnih procesov, ki pomenijo

višek v sodobnem knjižničarstvu, strnejo v enotno knjižnično mrežo. Pred tremi leti so v referatih na mednarodnem bibliotekarskem kongresu v Rimu ponavljali misel, da se zaostalost knjižnične mreže kaže predvsem v velikem številu ljudskih knjižnic z majhno knjižno zalogo in v velikem številu prostovoljnih knjižničarjev, ki knjižnic pravilno strokovno ne morejo urediti, zato se le-te ne morejo povezati v knjižnično mrežo in sodobnemu bralcu s svojo majhno izolirano knjižno zalogo ničesar nuditi.

Vsa ta sodobna načela so pri nas znana in rabijo knjižničarjem, ko snujejo mrežo slovenskih knjižnic, ker pa niso bila doslej v celoti deležna družbene in materialne podpore, jih tudi v celoti ni bilo mogoče uresničiti. Za našo knjižnično mrežo je značilno, da se razvija neenakomerno in skokovito: v nekaterih občinah, posebno na Gorenjskem, je že strnjena, v drugih pa niti vse knjižnice še niso strokovno urejene, medtem ko pa spet nekatere posamezne, posebno še znanstvene, uživajo velik ugled doma in v tujini. Medknjižnična izposoja, ki jo omogoča republiški centralni katalog pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in specialni centralni katalogi pri osrednjih specialnih knjižnicah (Centralna tehniška knjižnica, Centralna medicinska knjižnica v Ljubljani itd.), se vedno bolj širi in postaja neogibni sestavni del knjižnične službe, na drugi strani pa imamo še vedno knjižnice, ki jih njihovi ustanovitelji iz leta v leto prijavljajo statističnemu zavodu kot »knjižnico«, čeravno gre le za kup neurejenih knjig, in prav tako imamo preveč knjižnic z majhno knjižno zalogo. Kakšno korist naj ima na primer 64.500 občanov v občini Ptuj od 17, med seboj nepovezanih ljudskih knjižnic, ki imajo 15.979 knjižnih zvezkov ali na enega občana 0,2 knjige? Vendar pa moramo hkrati ugotoviti, da smo glede na dediščino, ki smo jo pred petindvajsetimi leti prevzeli, dosegli že precej uspehov, predvsem ko smo odvrkli po začetnih napakah tradicionalno pojmovanje o razdrobljenem in med seboj nepovezanem knjižničarstvu, ko smo pravilno začeli ocenjevati vlogo prostovoljnih knjižničarjev in začeli graditi mrežo knjižnic v skladu z najnovejšimi mednarodnimi dognanji.

Knjižnična mreža v SR Sloveniji

Po najnovejših statističnih podatkih iz leta 1964 — podatke za knjižnice zbirajo na tri leta — se je število knjižnic in število knjižnih zvezkov zmanjšalo, čeravno so podatki zadnjih let prepričljivo kazali, da smo glede števila knjižnic in knjig dosegli stalnost.

Primerjava števila knjižnic v letu 1961 in 1964

Leto	Znanstvene	Indeks	Strokovne	Indeks	Ljudske	Indeks	Solske	Indeks	Skupaj	Indeks
1961	100	100	138	100	525	100	1.412	100	2.175	100
1964	117	117	165	118	372	71	1.322	94	1.974	91

Posebno je značilen premik pri ljudskih knjižnicah. Podrobnejše proučevanje je pokazalo, da se je število teh knjižnic zmanjšalo, ker so prenehale delovati manjše društvene knjižnice; pri tem je bila ukinitvev pri 76 knjižnicah načrtna in so zaradi preusmeritve v sodobnejšo organizacijo ljudskih knjižnic njihovo knjižno zalogo vključili v knjižno zalogo večjih knjižnic, medtem ko se je knjižna zaloga drugih ukinjenih knjižnic porazgubila. Zmanjšanje števila

šolskih knjižnic je pripisati reorganizaciji mreže osnovnih šol. Kljub temu pa sestavljajo knjižnice še vedno zelo množično strokovno področje, saj jih je 534 več kot osnovnih šol in šol druge stopnje.

Tudi podatki o naraščanju knjižne zaloge v letih 1961 in 1964 kažejo, da je stanje najmanj zadovoljivo pri ljudskih knjižnicah.

Primerjava knjižne zaloge v l. 1961 in 1964

Obdelana knjižna zaloga*	Znanstvene	Indeks	Strokovne	Indeks	Ljudske	Indeks	Solske	Indeks	Skupaj	Indeks
1961	1.595.840	100	272.962	100	1.091.972	100	1.477.205	100	4.457.979	100
1964	2.229.677	140	378.763	139	1.165.918	107	1.848.631	125	5.622.989	127

* (Obdelana knjižna zaloga je tista, ki je že strokovno obdelana in je zato bralcu dostopna s pomočjo katalogov.)

V knjižnični mreži so znanstvene knjižnice udeležene po številu knjižnic s 6%, strokovne z 8%, ljudske z 19% in šolske z 67%. Glede na knjižno zalogo pa so prve znanstvene knjižnice 39%, nato sledijo šolske s 33%, ljudske z 21% in strokovne s 7%. Naraščanje knjižne zaloge v treh letih (indeks 127) je prepočasno, posebno še pri ljudskih knjižnicah (indeks 107), najboljše pa je pri znanstvenih knjižnicah, za kar gre zasluga rednejšemu financiranju velikih znanstvenih knjižnic — samostojnih zavodov in knjižnic v okviru univerze ter obveznemu primerku, ki ga po zvezni uredbi prejema Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, (in sicer vse tiske, ki so natisnjeni v naši državi) in ki ga po republiški uredbi prejemajo študijske knjižnice v Mariboru, Celju, Novem mestu in Kopru (knjige in periodika, natisnjene v naši republici), samo periodika pa študijske knjižnice v Murski Soboti, Novi Gorici in Kranju.

V letu 1964 je prišlo na 1 prebivalca v naši državi, ne da bi upoštevali knjižne zaloge šolskih knjižnic, 1,13 knjige, v naši republici pa 2,50 knjige, medtem ko je hitrost v naraščanju knjižne zaloge dokaj enakomerna na celotnem območju Jugoslavije.

Verjetno pa je za vsakogar zanimiv primerjalni podatek o velikosti knjižne zaloge (1 knjiga na 1 prebivalca) in njenega naraščanja pri nas in v dveh deželah evropskega zahoda in vzhoda. (Podatki so iz publikacije UNESCO: *Faits et chiffres*. Paris 1961.)

Primerjava knjižne zaloge (knjiga na 1 prebivalca v l. 1957 in 1960)

Leto	SFRJ	SR Slovenija	Danska	SZ
1957	0,82	1,75	2,40	3,89
1960	0,98	2,15	2,69	6,19
indeks				
1957 — 100	120	123	112	159

Še zanimivejši so isti podatki, ki se nanašajo le na *ljudske knjižnice*:

Leto	SFRJ	SR Slovenija	Danska	SZ
1957	0,37	0,63	1,46	?
1960	0,41	0,68	1,57	3,6
indeks				
1957 — 100	110	108	108	—

Dinamika v naraščanju knjižne zaloge v Danski, ki je knjižničarsko zelo razvita država, je na prvi pogled enaka naši. Velika razlika pa je v tem, da so na Danskem že dosegli v ljudskih knjižnicah dovolj veliko knjižno zalogo, pa zato ta dinamika njenega naraščanja zadostuje, medtem ko pri nas te izhodiščne stopnje še nismo dosegli. Poleg tega pa predstavlja na Danskem knjižna zaloga ljudskih knjižnic 58,4% obdelane in neobdelane knjižne zaloge v vseh knjižnicah, pri nas pa samo 31,6%, pa še ta je obremenjena z mrtvo, tj. zastarelo knjižno zalogo.

V zadnjih letih so često razpravljali o tem, kako naj bi knjižnice s primernim odkupom domačih del reševale težko stanje slovenskih založnikov in domačih pisateljev. Poglejmo, ali knjižnice to v resnici zmorejo? Leta 1964 so ljudske, znanstvene, strokovne in šolske knjižnice nakupile ok. 269.400 slovenskih knjig, t. j. 4,6%, celotne slovenske naklade (5.799.000), od tega pa je malo manj kot polovica odpadla na šolske knjižnice (121.706 knjig). Podatek kaže, da z dosedanjimi finančnimi sredstvi, ki jih imajo ljudske in šolske knjižnice — saj le-te v glavnem kupujejo slovenske knjige, medtem ko so znanstvene in še posebno strokovne knjižnice močno usmerjene v nakup tuje literature — slovensko založništvo in knjigotrštvo ne bo prejelo bistveno večje podpore. Zdi se, da se založbe tega zavedajo in glede na to niso čutile posebne potrebe, da bi vplivale na večji nakup pri knjižnicah (priporočilni seznam, prilaganje katalogizacijskih listkov knjigam, popusti ipd.), temveč so se rajši posvečale individualnim kupcem. Tudi sedanje knjigotrške uzance so takšne, da ne dovoljujejo popusta knjižnicam, medtem ko uživajo v Angliji ljudske knjižnice (public libraries) pri nakupu knjig 10% popusta, tako da namenijo založniki prve naklade ljudskim knjižnicam.

Že dosednji podatki kažejo, da so ljudske knjižnice najobčutljivejša točka knjižnične mreže. Njihovo stanje v resnici ni zadovoljivo in nujno bi bilo, da bi jim družba že dala tisto mesto in veljavo, ki jim gre glede na njihove naloge. UNESCO enači po pomenu ljudske knjižnice s šolami. Za njihovo pravilno usmeritev je izdelal mednarodna merila. Primerjava s temi merili in našimi dosežki v letu 1964 jasno pove, da nas čaka še mnogo naporov, da bomo dvignili ljudske knjižnice na mednarodno raven. Mednarodnih meril v članku doslej nisem uporabila, ker so za zdaj prezahtevna, sedaj pa jih navajam, da bi se zavedeli, da smo na področju ljudskih knjižnic do leta 1964 prehodili šele manjši del poti.

Primerjava stanja ljudskih knjižnic z mednarodnimi merili

	UNESCO (mednarodno merilo)	SR Slovenija	
		Stanje 1964	Odstotek dosežka (mednarodnega merila)
Knjig na 1.000 prebivalcev (obdelana in neobdelana knjižna zaloga)	2.250	717	31,9 %
Kolikokrat izposojena 1 knjiga	4	1,9	47,5 %
Sedežev v čitalnicah na 1.000 prebivalcev	2,25	0,8	35,6 %
1 poklicni strokovni uslužbenec na 3.000 prebivalcev	542	197	36,3 %

Da je dosedanje naraščanje knjižne zaloge v ljudskih knjižnicah prepočasno, nam posebno jasno predoči podatek o knjižni zalogi v ljudskih knjižnicah v posameznih občinah (obdelana in neobdelana knjižna zaloga): le v 11 občinah pride več kot 1 knjiga na 1 prebivalca, v 23 občinah le 0,5 do 1 knjiga na 1 prebivalca, v 28 občinah pa celo manj kot pol knjige na 1 prebivalca. Mednarodno merilo UNESCO dosega in celo presega le občina Ljubljana-Center (5,2 knjige na 1 prebivalca).

Knjižničarji se tega stanja zavedajo in ga skušajo čimprej izboljšati. V okvir takih prizadevanj sodi tudi misel Društva bibliotekarjev Slovenije, naj bi se večje knjižnice povezale v poslovni skupnosti knjižnic, ki naj bi poleg drugih organizacijskih in strokovnih nalog zastopala tudi njihove interese pri založnikih. Ideja je bila dokaj dobro sprejeta, vendar pa moramo po enem letu ugotoviti, da ni zažvela. Zdi se, da si knjižnice od te akcije ne obetajo posebnih koristi, pač pa se jih je mnogo vključilo v propagando kvalitetne knjige, ki jo vodi Prešernova družba, deloma, ker sodi propaganda dobre knjige v osnovno dejavnost vsake knjižnice, deloma ker si obetajo večje število bralcev, večje družbeno priznanje za svoje delo in glede na to tudi večja finančna sredstva za nakup knjig.

Poleg ustanoviteljev knjižnic je naraščanje knjižne zaloge ljudskih knjižnic najbolj podprl republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti, ko je od leta 1965 dalje začel podpirati izdatnejše tisti del dejavnosti občinskih ljudskih knjižnic, ki sega s pomočjo pravilne organizacije knjižnic v občini, s potujočimi knjižnicami in medknjižnično izposojajo prek krajevnega okvira na celotno območje občine. To podpiranje je pomembno tudi zato, ker veže sklad subvencijo na participacijo lokalnih virov. Vendar bi bila ta pomoč po mojem še mnogo učinkovitejša, če bi po vzoru nekaterih knjižničarsko razvitih držav (npr. Danska) merila za delitev sredstev bila še bolj objektivizirana in vezana na celotna redna sredstva, ki jih knjižnica prejme od ustanovitelja v enem letu. Tako pa se ob manjših ali večjih gospodarskih težavah občin in v sorazmerju s tem, kakšen odnos imajo do knjižnic, lahko dogaja, da občinske skupščine zmanjšujejo sredstva za nakup knjig, saj bo tudi morda zmanjšana vsota zadoščala za 50 % obvezno participacijo. Če pa pomislimo še na skoraj stalno zviševanje cen knjigam, razumemo, da sklad ne more doseči tistih uspehov, ki bi jih želel. Skupščini občine Slovenska Bistrica pa je v letošnjem letu uspelo ustanoviti s pomočjo gospodarskih organizacij sklad, v katerega prispevajo gospodarske organizacije določena sredstva za uresničitev triletnega razvoja kulturnih dejavnosti v občini; če bi uspelo ustanoviti tudi v drugih občinah podobne sklade, bi bilo upati, da bi ta novi stalni finančni vir bistveno pripomogel tudi k hitrejši graditvi knjižnične mreže.

Knjižnice, ki kupujejo razmeroma veliko tujih knjig in periodik (npr. Centralna tehniška knjižnica, Centralna medicinska knjižnica, NUK v Ljubljani itd.), so po uveljavitvi novega tečaja dolarja nekaj časa preživljale krizo, to pa je ob koncu prejšnjega leta — vsaj pri največjih znanstvenih knjižnicah pri univerzi — omilil republiški sklad za šolstvo s posebnimi namenskimi dotacijami. Knjižnice si predvsem prizadevajo, da bi obdržale vsaj vso tujo periodiko, ki prinaša najhitrejše informacije o novih dosežkih v znanosti in gospodarstvu.

Eno od najvažnejših meril, ki kaže, ali knjižnice napredujejo in je neposredno povezano z velikostjo knjižne zaloge in pravilno nabavno politiko, je

izposoja knjig. Podatki iz leta 1964 niso posebno razveseljivi in nas opozarjajo na nazadovanje v našem knjižničarstvu.

Primerjava izposoje v l. 1961 in 1964

Knjižnice	Znanstvene	Indeks	Strokovne	Indeks	Ljudske	Indeks	Skupaj	Indeks
1961	604.511	100	73.454	100	2.547.506	100	3.225.071	100
1964	506.528	84	94.365	128	2.188.625	86	2.789.516	86

(Za šolske knjižnice ni podatkov o izposoji.)

Nazadovanje je pri ljudskih in znanstvenih knjižnicah očitno, čeprav upoštevamo nekatere objektivne razloge, ki so vplivali na manjšo izposajo: premajhna finančna sredstva, zvišanje cen knjigam, prizadevanje ljudi za višji standard, naraščanje televizijskih aparatov, saj ti — kot je dokazano — v začetkih svojega uveljavljanja manjšajo branje knjig ipd. Kljub temu pa je potrebno vse storiti, da bodo ljudske knjižnice lahko privabljale bralce v knjižnice z novimi knjigami, da bodo izginile prevelike in neupravičene razlike v kakovosti dela posameznih znanstvenih knjižnic in da bodo vse knjižnice uporabljale ugodnosti medknjižnične izposoje.

* * *

V sodobnem knjižničarstvu je odvisno delovanje knjižnične mreže od splošno in strokovno izobraženega poklicnega knjižničarskega kadra, in tudi pri ljudskih knjižnicah ne od prostovoljnih knjižničarjev, čeprav so tudi le-ti potrebni, vendar je njihovo sodelovanje uspešno le takrat, kadar so tesno povezani s poklicnimi knjižničarji v matičnih knjižnicah, ki jim dajejo vso pomoč pri strokovni obdelavi knjig in pri nabavni politiki.

V primerjavi z letom 1961, ko smo imeli v knjižnicah skupno strokovnega in drugega osebja 1.506, je bilo v letu 1964 le 1.251 uslužbencev (indeks zmanjšanja 96), medtem ko se pa je število samih strokovnih uslužbencev v istem razdobju nekoliko povečalo: v letu 1961 jih je bilo 467, v letu 1964 pa 521 (indeks 112).

V vseh knjižnicah — brez šolskih — je v letu 1964 delalo 354 prostovoljnih knjižničarjev, medtem ko jih je bilo v letu 1961 še 505. V ljudskih knjižnicah je še 293 prostovoljnih knjižničarjev.

V naši republici od leta 1965 dalje še dokaj ugodno rešujemo študij knjižničarjev, vendar za zdaj le na prvi univerzitetni stopnji pri Pedagoški akademiji v Ljubljani, medtem ko se drugi strokovni delavci izobražujejo predvsem na tečajih pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in na drugih tečajih in doslej s strokovnimi izpiti. Ostaja pa še naprej nerešeno vprašanje celotnega univerzitetnega in postdiplomskega študija.

* * *

Malo je knjižnic na svetu, ki se jim spričo vedno bolj naraščajoče knjižne produkcije ni potrebno boriti s premajhnimi prostori. To še posebno velja tudi za naše knjižnice. Edina nanovo zgrajena knjižnica, t. j. študijska knjiž-

nica v Celju, bo odprta jeseni. Poleg te smo v zadnjih letih dobili v občinskih središčih nekaj prenovljenih in okusno opremljenih matičnih knjižnic, urejenih po sistemu prostega pristopa (Kočevje, Kranj, Trbovlje, Škofja Loka, Slovenska Bistrica, Maribor itd.), predvsem v občinah zunaj Ljubljane. V nobeni ljubljanski občini, če izzamemo Pionirsko knjižnico, nimajo sicer po delu kvalitete ljudske knjižnice prostorov in opreme, ki bi jih lahko imeli za resnično sodobne.

Organizacija knjižnične mreže po zakonu o knjižnicah

Zakon o knjižnicah iz leta 1961 in 1965 s svojima dopolnilnima predpisoma o medknjižnični izposoji in o registraciji knjižnic je z organizacijskega vidika smotrno predvidel osnovanje knjižnične mreže in upošteval obravnavana sodobna merila pri njeni graditvi, bil pa je v skladu z našim splošnim razvojem manj avtoritativen pri določanju virov in višine finančnih sredstev, kot je to nasprotno primer mnogih knjižničarskih zakonov v drugih državah. Zajel je knjižnice vseh vrst — znanstvene, strokovne, ljudske in šolske — ne glede na njihov pravni status. Zato je za našo knjižnično mrežo značilno, da je od 1974 knjižnic le ok. 80 samostojnih. Zakon obravnava nesamostojne knjižnice analogno kot samostojne, kolikor je bilo to možno uskladiti z drugimi veljavnimi predpisi.

Zakon je zaupal največje naloge pri snovanju knjižnične mreže osrednji republiški matični knjižnici, t. j. Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, in občinskim matičnim knjižnicam, ki poleg svojih osnovnih dolžnosti opravljajo še širše naloge pri organizaciji in pospeševanju knjižničarske službe in stroke v eni ali pa lahko tudi v več občinah. Po pooblastilu zakona o knjižnicah je Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani prepustila del republiških matičnih dolžnosti za strokovne knjižnice Centralni tehnični knjižnici v Ljubljani, za pionirske in šolske knjižnice pa Pionirski knjižnici v Ljubljani. Republiška matična služba je zaživela in že doslej opravila precej zaupanega ji dela, medtem ko tega v celoti ne moremo še trditi za občinske matične knjižnice.

Da občinska matična služba v smislu zakona še v celoti ni zaživela, se glede na opisano stanje ljudskih knjižnic v prejšnjem poglavju, ni čuditi. Zakon o knjižnicah iz leta 1965 je določil, da morajo vse občinske skupščine do 8.11.1965 imenovati ustrezno knjižnico za občinsko matično knjižnico. Kljub temu pa do danes še 17 občinskih skupščin ni imenovalo občinske matične knjižnice in je ni vpisalo v republiški register knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Poleg tega pa tudi nekatere že postavljene občinske matične knjižnice še nimajo vseh pogojev, da bi lahko v celoti opravljale matično službo, posebno pa ne izpolnjujejo pogojev glede poklicnega strokovnega kadra in glede knjižne zaloge, saj nekatere od njih niso dosegle niti 1 knjige na 1 prebivalca v svojem občinskem središču, kaj šele na prebivalca na celotnem občinskem območju, (Brežice, Črnomelj, Grosuplje, Ilirska Bistrica, Izola, Kamnik, Kočevje, Krško, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Vič-Rudnik, Postojna, Slovenske Konjice, Škofja Loka, Trbovlje, Trebnje, Tržič, Vrhnika in Zalec). Najlaže je bilo imenovati občinsko matično knjižnico v občinskih središčih, ki imajo študijske knjižnice.

Po predpisu o medknjižnični izposoji se lahko vanjo vključijo le registrirane knjižnice. Zakon namreč določa, da se mora vsaka knjižnica vpisati v republiški in občinski register knjižnic, preden pa se vpiše, mora izpolniti določene pogoje glede strokovne ureditve, kadra, knjižne zaloge. Zdi se, da povzročajo ti pogoji knjižnicam in njihovim ustanoviteljem precejšnje preglavice, saj se je doslej registriralo v republiškem registru le 229 knjižnic, t. j. 17 % vseh knjižnic v Sloveniji. Če bi Narodna in univerzitetna knjižnica strogo izpolnjevala predpis o medknjižnični izposoji, bi lahko vanjo vključila le teh 229 registriranih knjižnic. Verjetno bo že drugo leto odstranjena precej huda ovira za registracijo manjših ljudskih in šolskih knjižnic, ker bo Narodna in univerzitetna knjižnica uvedla centralno katalogizacijo slovenskih tiskov, to pa praktično pomeni, da bodo lahko knjižnice kupile že izdelane kataloge, sestava le-teh pa pomeni, posebno za knjižničarje volonterje, često nepremostljivo oviro.

Nekatere občinske matične knjižnice pa so kljub objektivnim težavam dosegle lepe uspehe v organizaciji občinske mreže ljudskih knjižnic. Vse bolj se kaže, da je najbolj učinkovita mreža knjižnic tam, kjer jo snuje občinska matična knjižnica s pomočjo podružnic (večjih krajevnih knjižnic) in potujočih knjižnic za bolj oddaljena in manjša naselja, za vse nabavlja knjige, jih strokovno obdela in posreduje. Tako razbremeni prostovoljne knjižničarje, da se lahko posvete delu z bralci in rednemu nadzoru nad izposojenimi knjigami. Takšna organizacija se je posebno uveljavila v gorenjskih občinah, republiška matična služba pa jo priporoča in uveljavlja tudi v vseh drugih občinah.

Občinske matične knjižnice pa čaka že v letošnjem letu neposredna pomembna naloga, da v tem smislu izdelajo načrt knjižnične mreže na območju občine, prek katere bo mogoče ustreči želji vsakega bralca, in da ga vključijo v srednjeročni načrt (1955—1970 l.) občine in pri tem poskušajo uskladiti ocenjene potrebe ter finančne in kadrovske kapacitete, zajete v srednjeročnem načrtu.

Mara Šlajpah